

ENCYKLIKA PÁPEŽA PIA XI.

DIVINI REDEMPTORIS

o bezbožníckom komunizme

Preklad: Michal Salatňay, text KBS, vyd. SSV 1997

Ctihodným bratom pozdrav a apoštolské požehnanie!

1. Prisľúbenie božského Vykupiteľa osvetľuje prvopočiatky dejín ľudstva; takto pevná nádej na lepšie časy miernila bolesť nad stratou raja a sprevádzala ľudstvo na jeho bolestnej ceste, až sa naplnil čas a Spasiteľ sveta splnil toto očakávanie svojím príchodom na svet. Priniesol novú, všeobecnú kresťanskú kultúru, nekonečne vyššiu, ako bola tá, ku ktorej predtým človek vôbec dospel s námahou, a to len v niektorých národoch za najpriaznivejších okolností.

2. Ale boj medzi dobrom a zlom zostal na svete ako trpké ovocie dedičného hriechu; starý pokušiteľ nikdy neprestal zväzdať ľudstvo svojimi klamlivými sľubmi. Preto cez celé stáročia prevrat podával ruku rozvratu až po revolúciu našich dní, ktorá buď už všade pustoší, alebo aspoň existuje vážna hrozba, že vypukne a svojím rozsahom a svojou zbesilosťou prevýši všetko, čo bolo v čase predchádzajúceho prenasledovania Cirkvi podniknuté. Celé národy sú v nebezpečenstve, že upadnú do horšieho barbarstva, ako bolo to, v ktorom sa nachádzal svet v čase príchodu Vykupiteľa.

3. Týmto, takým hrozivým nebezpečenstvom - už ste to vycítili, ctihodní bratia - je bolševický a bezbožnícky komunizmus, ktorého cieľom je zničiť sociálny poriadok a až do základov rozvrátiť kresťanskú kultúru.

Stanovisko Cirkvi voči komunizmu

Odsudzovala ho už prv

4. Vzhľadom na také nebezpečenstvo Cirkve nesmela mlčať a ani nemlčala. Apoštolský stolec nemlčal, dobre vediac, že jeho najvlastnejším poslaním je brániť pravdu, spravodlivosť a všetky večné hodnoty, ktoré komunizmus neuznáva a na ktoré útočí. Hneď od času, keď sa vzdelané kruhy usilovali pozbaviť ľudskú kultúru mravných a náboženských záväzkov, naši predchodcovia otvorene a výslovne obracali pozornosť sveta na dôsledky odkresťančenia ľudskej spoločnosti. A čo sa týka komunizmu, náš ctihodný predchodca blahej pamäti Pius IX. ešte v roku 1846 vyhlásil slávnostné odsúdenie, potvrdené neskoršie v Syllabe, "onej zhubnej náuky, zvanej komunizmus, ktorá je v najväčšom rozpore s prirodzeným právom a ktorá, keby sa raz dostala k moci, spôsobila by úplný rozvrat práv a sociálnych a majetkových pomerov, ba úplný rozvrat ľudskej spoločnosti".¹ Neskôr iný náš predchodca, blahej pamäti Lev XIII., v encyklike Quod apostolici muneris označil komunizmus za "zhubný mor, ktorý zasahuje mozog ľudskej spoločnosti a viedol by ju do skazy",² a jasne poznajúc situáciu, vyhlásil, že bezbožnícke hnutia nášho technického veku mali svoj pôvod v onej filozofii, ktorá už po stáročia sa snažila odlúčiť vedu a život od viery a Cirkvi.

Terajší pápež neprestáva upozorňovať na jeho nebezpečenstvo

5. My za svojho pontifikátu sme často starostlivo a dôrazne upozorňovali na bezbožnícke prúdy, ktoré povážlivo vzrastajú. Keď sa roku 1924 vrátila naša pomocná misia zo Sovietskeho zväzu, vyslovili sme sa proti komunizmu vo zvláštnom prejave, ktorý bol adresovaný celému svetu.³ Vo svojich encyklikách Miserentissimus Redemptor⁴, Quadragesimo anno⁵, Caritate Christi⁶, Acerba animi⁷, Dilectissima nobis⁸ sme otvorene protestovali proti prenasledovaniám, ktoré prepukli v Rusku, v Mexiku, v Španielsku; ešte nezanikol všeobecný ohlas našich prejavov, ktoré sme mali v minulom roku pri otvorení svetovej výstavy katolíckej tlače, pri audiencii španielskych utečencov a v poslanstve na sviatok Narodenia Pána. Dokonca aj najzarytejší nepriatelia Cirkvi, ktorí z Moskvy riadia boj proti kresťanskej kultúre, svojimi ustavičnými útokmi slovom a skutkom vydávajú svedectvo, že pápežstvo ešte aj za našich dní je verným strážcom svätej kresťanskej náboženstva a častejšie a dôraznejšie ako akákoľvek iná verejná pozemská autorita vyzývalo na ostražitosť voči komunistickému nebezpečenstvu.

Nové dôrazné memento...

6. Jednako napriek týmto opakovaným výzvam, ktoré ste vy, ctihodní bratia, na našu veľkú radosť veriacim verne tlmočili aj s výkladom - v toľkých vašich nových pastierskych listoch, aj spoločných -, nebezpečenstvo sa pod nátlakom obratných agitátorov zhoršuje zo

dňa na deň. Preto sme presvedčení, že je našou povinnosťou pozdvihnúť hlas v dokumente ešte slávnostnejšom, ako to obyčajne býva v prípade Apoštolského stolca, učiteľa pravdy, a ako je to samozrejme vzhľadom na skutočnosť, že celý katolícky svet po takom dokumente dychtí. A dúfame, že ozvena tohto nášho hlasu prenikne ku všetkým, ktorí nie sú predpojatí a ktorým úprimne leží na srdci blahobyť ľudstva; a to tým skôr, lebo náš hlas je teraz bolestne potvrdený obrazom trpkého ovocia podvratných ideí, ktoré sme predvídali a predpovedali a ktoré sa skutočne hrozivo šíria v krajinách, kde komunizmus už vládne, alebo ktoré sa môžu nebezpečne rozšíriť do ostatných krajín na svete.

7. Chceme teda ešte raz stručne a prehľadne vyložiť zásady bezbožníckeho komunizmu, ako sa prejavujú najmä v bolševizme, a metódy, ktorými pracujú, proti týmto bludným zásadám postaviť jasnú náuku Cirkvi a pripomenúť znova dôrazne prostriedky, ktorými možno kresťanskú civilizáciu, jedine pravú civitas humana, zachrániť pred touto satanskou pohromou a napomôcť jej dokonalejší rozvoj, v prospech opravdivého blahobytu ľudskej spoločnosti.

Komunizmus: jeho náuka a dôsledky

Náuka

Falošná idea spásy

8. Dnešný komunizmus vo väčšej miere ako podobné hnutia v minulosti skrýva v sebe bludnú myšlienku vykúpenia. Klamlivý ideál spravodlivosti, rovnosti a bratstva v práci prežaruje ako zničujúca pálava všetku jeho náuku a činnosť akýmsi bludným mysticismom, ktorý davom, získaným klamnými sľubmi, dodáva strhujúce nadšenie a zápal. Je to vysvetliteľné zvlášť v dobe, ako je naša, keď nespravodlivé rozdelenie pozemských majetkov spôsobuje neobyčajnú biedu. Tento klamlivý ideál sa tiež vystatuje, že podnietil istý hospodársky pokrok; ak však k nemu skutočne došlo, mal iné príčiny, napríklad to, že sa vo väčšom rozsahu zaviedla priemyselná výroba v krajinách, kde dosiaľ takmer nejstvovala, že sa zúžitkovali obrovské prírodné bohatstvá alebo že sa vďaka brutálnym metódam vykonali kolosálne práce s malými nákladmi.

Marxov vývojový materializmus

9. Náuka, ktorú komunizmus ukrýva pod škrupinou často takou klamlivou a zvodnou, má v podstate aj dnes základ v Marxovom učení o dialektickom dejinnom materializme: teoretici bolševizmu sa tvária, že oni jediní správne vykladajú túto náuku. Podľa nej existuje iba jediná skutočnosť, a to hmota so svojimi slepými silami, z ktorej sa vyvinuli rastliny, zvieratá a ľudia. Aj ľudská spoločnosť nie je ničím iným ako jedným z prejavov a foriem hmoty, ktorá sa vyvíja uvedeným spôsobom a s neodvratnou nevyhnutnosťou za stáleho zápasu sil smeruje ku konečnému vyrovnaniu: ku spoločnosti bez tried. V tejto náuke - ako je jasné - niet už miesta pre Boha, niet rozdielu medzi duchom a hmotou ani medzi dušou a telom; duša nežije po smrti, a preto niet ani nádeje na posmrtný život. Komunisti, vychádzajúc z dialektického materializmu, učia, že ľudia môžu urýchliť zápas, ktorým svet smeruje ku konečnému vyrovnaniu. Preto sa usilujú, aby sa triedne rozpory v spoločnosti ešte viac vyostřili, a tak triedny boj so svojou zúrivou nenávisťou a ničením nadobúda charakter krížovej výpravy v službách pokroku ľudstva. Naopak, ako ľudstvu nepriateľské majú byť zničené všetky sily, nech sú akékoľvek, ktoré sa stavajú proti týmto sústavne páchaným násilnostiam.

Čo súdi komunizmus o človekovi, manželstve a rodinnom živote?

10. Komunizmus ďalej upiera človekovi slobodu, túto duchovnú základňu mravného života, odoberá ľudskej osobnosti akúkoľvek dôstojnosť a akúkoľvek mravnú oporu proti vzbure slepých pudov. Vo vzťahu jednotlivca ku spoločnosti sa upiera ľudskej osobnosti akékoľvek prirodzené právo, lebo v komunizme nie je ničím iným ako nepatrným kolieskom v súkolesí; ďalej vo vzájomných vzťahoch ľudí medzi sebou hlása hlása úplnú rovnosť a neuznáva nijakú nadriadenosť a Bohom ustanovenú autoritu, nevynímajúc ani autoritu rodičov; prvým a jediným zdrojom takzvanej autority a podriadenosti medzi ľuďmi je kolektív. Rovnako

jednotlivcom nepriznáva nijaké vlastnícke práva nad prírodným bohatstvom a nad výrobnými prostriedkami, lebo z nich vyplývajú vlastnícke práva nad inými dobrami; dôsledkom toho by vraj bola nadvláda človeka nad človekom. Práve preto pokladá za nevyhnutné, aby bol až do základov zničený tento druh súkromného vlastníctva, ktorý vraj je zdrojom všetkého hospodárskeho otroctva.

11. Táto náuka odopiera ľudskému životu akúkoľvek posvätnosť a duchovný ráz, čím prirodzene degraduje manželstvo a rodinu na neviazaný a čisto občiansky zväzok, respektíve len dôsledok určitého hospodárskeho systému; popiera jestvovanie manželského zväzku právno-mravnej povahy, zväzku, o ktorom by nemohla rozhodovať ľubovôľa jednotlivcov alebo kolektívu; popiera teda aj nerozlučnosť manželstva. Zvlášť treba podotknúť, že komunizmus ženu nijako neviaže na rodinu alebo domácnosť. Hlásá emancipáciu ženy, čím ju odvádza od rodinného života i od starostlivosti o deti a zapája ju do verejného života a do kolektívnej výroby v rovnakej miere ako muža, presúvajúc starostlivosť o kozub a potomstvo na spoločnosť. Napokon odopiera rodičom právo na výchovu; chápe ho ako výlučné právo spoločnosti a rodičia len v mene spoločnosti a z jej poverenia môžu vychovávať.

Smutný obraz komunistického spoločnosti

12. Čo by sa teda stalo so spoločnosťou, ktorá by sa opierala o takéto materialistické základy? Stala by sa zriadením, v ktorom by nebolo iné usporiadanie, iba podľa potrieb hospodárskeho systému. Jedinou jej úlohou by bolo vyrábať dobrá prostredníctvom kolektívnej práce, jej cieľom by bolo užívať pozemské dobrá v pozemskom raji, v ktorom "by každý dával podľa svojich síl a dostával podľa svojich potrieb". Komunizmus prisudzuje spoločnosti právo, ba neobmedzenú ľubovôľu, aby jednotlivca prinútila kolektívne pracovať, a to bez ohľadu na jeho osobný blahobyť, aj proti jeho vôli, azda aj násilím. Mravný a právny poriadok by v nej bol len výslednicou dočasného hospodárskeho systému, teda čiste pozemského pôvodu, to znamená ničím premenlivým a nestálym. Skrátka, vzbudzuje to dojem, že vzniká nové obdobie a nová kultúra, ktorá je ovocím slepého vývoja "ľudstva bez Boha."

13. Keď si konečne raz všetci za tých utopistických podmienok bez akýchkoľvek triednych rozdielov osvoja riadne kolektívne zmysľanie, potom politický štát, vyzerajúci ako nástroj, ktorým kapitalisti ovládajú proletárov, stratí akékoľvek opodstatnenie na jestvovanie a zanikne; dovtedy však, kým tento blažený stav ešte nie je ešte uskutočnený, komunizmus v štáte a v štátnej moci vidí najúčinnější a najvšeobecnejší poriadok na dosiahnutie svojho cieľa.

14. Hľa, ctihodní bratia, toto nové evanjelium bolševického komunizmu hlása ľudstvu ako posolstvo spásy a vykúpenia! Je to sústava plná bludov a sofizmov, je v rozpore s rozumom aj s Božím zjavením; rozvracia sociálny poriadok, lebo ho ničí v samých základoch, neuznáva pravý pôvod podstaty a účelu štátu; popiera práva ľudskej osoby, jej dôstojnosť a slobodu.

Príčiny rozšírenia komunizmu

Omamujúce sľuby

15. Ale ako je možné, že taká sústava, vedecky dávno prekonaná a skutočnosťou prakticky vyvrátená, ako je možné, že sa môže tak rýchlo šíriť vo všetkých svetadieloch? Vysvetlenie je v okolnosti, že veľmi málo ľudí vedelo vystihnúť pravú podstatu komunizmu; mnohí podliehajú zvodným, omamujúcim sľubom. Pod zámienkou, že ide iba o zlepšenie postavenia pracujúcich tried, o odstránenie skutočných neporiadkov, zavinených liberálnym hospodárstvom, a o spravodlivejšie rozdelenie pozemských dobier (sú to ciele nesporne plne oprávnené), ako aj agitačným využitím svetovej hospodárskej krízy podarilo sa komunizmu dostať do sféry svojho vplyvu aj také kruhy obyvateľstva, ktoré zásadne odmietajú akýkoľvek materializmus a teror. A keďže každý blud obsahuje vždy tiež trochu pravdy, preto ak sa oprávnené ciele, ktoré sme naznačili, podľa miestnych a časových potrieb chytrácky a nenápadne vysunú do popredia, zakryje sa tak, kde je to vhodné, odporná a neľudská surovosť zásad a metód komunizmu. Takto komunizmus získava aj ľudí viac ako priemerne

nadaných, a to dokonca do takej miery, že sa stávajú jeho apoštolmi medzi mladou inteligenciou, ktorá rozumove nie je dost' vyspelá, aby zbadala jeho vnútorné bludy. Hlásatelia komunizmu vedia ťažiť aj z rasových nezhôd, z protirečení a rozporov medzi rozličnými politickými systémami a konečne aj zo zmätkov na poli vedy bez Boha, aby prenikli na univerzity a podporili svoju náuku klamnými vedeckými dôkazmi.

Nábožensko-mravné odpadnutie mu otváralo dvere

16. Kvôli vysvetleniu, ako sa komunizmu podarilo, že ho nekriticky prijali také veľké masy robotníkov, musíme si uvedomiť, že to bolo v dôsledku mravného a náboženského odpadnutia, ku ktorému ich priviedol liberálny hospodársky systém. Keď sa robotníkom ukladala práca aj v nedeľu, neostával im čas, aby si vo sviatočné dni splnili čo i len najdôležitejšie náboženské povinnosti; nemyslelo sa na to, aby sa stavali kostoly blízko tovární, ani na to, aby sa uľahčila práca kňazov; naopak, skôr sa ešte podporoval, a to pozitívne, praktický odklon od náboženstva. Len sa rozpomeňme na dedičstvo bludov, ktoré toľko ráz odsúdili naši predchodcovia a aj my sami; potom nie div, že sa vo svete, už takom odkresťančenom, šíri komunistický blud.

Skutočne diabolská a majstrovsky zorganizovaná propaganda

17. Ďalším dôvodom, prečo sa komunistické názory tak rýchlo šíria a prenikajú do všetkých štátov, a to tak s rozvinutou kultúrou, ako aj s menej rozvinutou, takže niet na svete miesta, kde by sa neboli dostali, je skutočne diabolská propaganda, akú svet vari nikdy nevidel: propaganda riadená z jediného ústredia a veľmi obratne sa prispôsobujúca pomerom v rozličných národoch; propaganda, ktorá má na svoje ciele obrovské finančné prostriedky, úžasné organizácie, medzinárodné kongresy a nespočítateľné, dobre vyškolené sily; propaganda využívajúca letáky, revue, kino, divadlá, rozhlas, školy a dokonca aj univerzity, prenikajúca pomaly do všetkých vrstiev obyvateľstva (i do "lepších" vrstiev), a to tak, že ani nepozorujú jed, ktorý stále väčšmi vniká do ich ducha a do ich sŕdc.

Mlčanie v tlači

18. Tretím mohutným činiteľom pri šírení komunizmu je naozajstná vzbura mlčania vo veľkej časti svetovej nekatolíckej tlače. Hovoríme vzbura, lebo inak si nemožno vysvetliť, že tlač, ktorá sa tak dychtivo zháňa aj po malicherných každodenných príhodách, mohla tak dlho mlčať o zločinoch páchaných v Rusku, Mexiku a z veľkej časti tiež v Španielsku a hovoriť tak málo o takej rozsiahlej svetovej organizácii, akou je moskovský komunizmus. Toto mlčanie má čiastočne príčinu v krátkozrakej politike a je podporované rozličnými tajnými silami, ktoré sa už oddávna usilujú o zničenie kresťanského sociálneho poriadku.

Žalostné výsledky propagandy

Rusko, Mexiko

19. Bolestné výsledky tejto propagandy už máme pred sebou. Kde sa podarilo komunizmu zapustiť korene a začať vládnuť - a tu so zvláštnou otcovskou láskou myslíme na národy Ruska a Mexika -, tam sa snažil všemožne zničiť (a vyhlasuje to otvorene) kresťanskú kultúru a náboženstvo až do samých základov a udusiť v srdciach ľudí, najmä mládeže, každú spomienku na ne. Vyháňal biskupov a kňazov, odsudzoval ich na nútené práce, strieľal ich a neľudsky vraždil; jednoduchých laikov, keď sa zastávali náboženstva, podozrieval, týral, prenasledoval, väznil a vláčil po súdoch.

V Španielsku

20. Aj tam, kde - ako v našom predrahom Španielsku - zhubný komunizmus ešte nemal dost' času, aby sa plne rozvinul, rozpútal násilie o to zúrivejšie. Nevypálili všetky kláštory, ale ak mohli, zničili každý kostol, každý kláštor a každú stopu kresťanstva, aj keď išlo o najvzácnejšie pamiatky umenia a vedy. Komunistická zúrivosť sa neobmedzila len na vraždenie biskupov a tisícov kňazov, rehoľníkov a rehoľníčok, slediac predovšetkým po takých, ktorí sa so zvláštnou horlivosťou ujímali robotníkov a chudobných; nie, v ešte väčšom počte vraždila laikov všetkých stavov, ktorí stále, možno povedať deň čo deň, sú popravovaní, a to len preto, že sú dobrými kresťanmi alebo aspoň protivníkmi bezbožníckeho

komunizmu. A toto príšerné ničenie sa robí s nenávisťou, barbarstvom a ukrutnosťou, že by človek neveril, že je to možné v našich časoch. Nie je možné, aby sa rozumný občan alebo štátnik, ak si je vedomý svojej zodpovednosti, nezachvel pri myšlienke, že by sa to, čo sa dnes deje v Španielsku, mohlo azda zajtra zopakovať v niektorom inom civilizovanom štáte.

Prírodný dôsledok systému

21. A nemožno povedať, že také hrozné ukrutnosti sú len prechodným javom, ktorý sprevádza každú veľkú revolúciu, vyvolanú osamotenými výbuchmi, k akým dochádza v každej vojne. Nie, to je prirodzené ovocie systému, ktorý nemá nijaké vnútorné sebaovládanie. Človek potrebuje sebaovládanie, už či jednotlivo, alebo v spoločnosti. Aj barbarské národy mali takú uzdu v prirodzenom zákone, ktorý Boh vtlačil do srdca každého človeka. A keď sa tento zákon riadne zachovával, bolo vidieť, ako stredoveké národy rástli k veľkosti, ktorá dosiaľ niektorých ľahko sa nadchýnajúcich dejepiscov privádza k obdivu, azda väčšiemu, ako je potrebné. No keď sa zo srdca ľudí vytrhne pojem Boha, pudy a vášne ich nevyhnutne ženu do najkrutejšieho barbarstva.

Boj proti všetkému, čo je božské

22. Tu vidíme toto: prvý raz v dejinách ľudstva sme svedkami chladnokrvne premysleného a do podrobností pripraveného boja človeka proti "všetkému, čo je božské"⁹. Komunizmus je protináboženský svojou podstatou a pokladá náboženstvo za "ópium ľudstva", lebo náboženské pravdy, poukazujúce na záhrobný život, vraj odvádzajú proletárov od úsilia o dosiahnutie sovietskeho raja, ktorý je tu na zemi.

Násilie

22. Proti prirodzenému zákonu a jeho tvorcovi sa človek nemôže vzpierať bez trestne: komunizmus nemohol ani nebude môcť dosiahnuť svoje ciele ani na čiste hospodárskom poli. Je síce pravda, že v Rusku sa pričínili o to, aby ľudia aj jestvujúce bohatstvá boli vyburcované z dlhej a po veky trvajúcej nečinnosti, a že najrozmanitejšími prostriedkami, používanými často bez svedomia, dosiahol akési hospodárske úspechy; ale z úplne spoľahlivých správ, aj najnovších, vieme, že ani tu neuskutočnil svoje sľuby, nehovoriac už o otroctve, ktoré teror uvalil na milióny ľudí. Aj na hospodárskom poli je predsa potrebná určitá morálka, určitý mravný zmysel pre zodpovednosť, pre čo, pravdaže, niet miesta v čisto materialistickom systéme, akým je komunizmus. Náhradou sa stáva len teror, ako to práve teraz vidíme v Rusku, kde sa starí druhovia v revolúcii a v boji navzájom popraviajú; teror, ktorý nevedel a nebude vedieť zabrániť mravnej skaze a tým menej rozkladu sociálnej štruktúry.

Otcovská láska k utláčaným

a odsúdenie utláčateľov v Rusku

24. Tým však nijako nechceme mávnuť ruky odsúdiť národy v sovietskom Rusku, ku ktorým sme si ponechali najživšiu otcovskú lásku. Vieme, ako mnohé z nich stonajú pod trvalým jarmom, ktoré na nich vložili ľudia z väčšej časti nedbajúci o ozajstné zájmy krajiny, a chápeme, že mnohé iné sa dali oklamať bludnými nádejami. My vynášame súd nad systémom a nad jeho pôvodcami a podporovateľmi, ktorí pokladali Rusko za najvhodnejšie územie, aby na ňom uviedli do praxe zriadenie, ktoré vypracovali už pred desaťročiami, a odtiaľ ho širili ďalej a ďalej po celom svete.

Jasné učenie Cirkvi

25. Vyložili sme bludy a násilnícke a podvodné prostriedky bolševického a bezbožníckeho komunizmu. Teraz je namieste, ctihodní bratia, aby sme stručne vysvetlili správny pohľad na ľudskú spoločnosť, ako to učí rozum a zjavenie prostredníctvom Cirkvi, učiteľky národov, a ako to vy už poznáte.

Najvyššia skutočnosť: Boh!

26. Nad každou skutočnosťou stojí najvyššia, jedine zvrchovaná bytosť, Boh, všemohúci

Stvoriteľ všetkých vecí, najmúdrejší a najspravodlivejší Sudca všetkých ľudí. Táto najvyššia skutočnosť, Boh, je najdokonalejším odsúdením nehanebných klamstiev komunizmu. A naozaj, Boh existuje nie preto, že ľudia v neho veria, ale pretože existuje Boh, verí v neho a modlí sa k nemu každý, kto nezatvára pred pravdou oči.

Človek, manželstvo, rodina vo svetle rozumu a viery

27. Čo sa týka človeka, základné myšlienky z toho, čo o ňom hovorí rozum a viera, sme vyložili v encyklike o kresťanskej výchove.¹⁰ Človek má duchovnú a nesmrteľnú dušu; je osobou, ktorú Stvoriteľ obdivuhodne obdaril darmi tela i ducha, je ozajstným mikrokozmom, ako hovorievali starší, malým svetom, ktorý má oveľa väčšiu cenu ako neobmedzený, neoživený svet. Jeho posledným cieľom v budúcom živote je Boh; posväcujúca milosť ho povznáša na stupeň Božieho dieťaťa a robí ho príslušníkom Božieho kráľovstva a súčasťou Kristovho tajomného tela. Preto ho Boh obdaril mnohými a rozmanitými prednosťami: právom na život, na nedotknuteľnosť tela, na existenčné prostriedky; právom kráčať k poslednému cieľu po ceste, ktorú vyznačil Boh; právom združovať sa, právom vlastniť, právom používať majetok.

28. Manželstvo a právo prežívať ho prirodzeným spôsobom sú božského pôvodu; práve tak rodinu ustanovil a jej základné práva určil sám Stvoriteľ, nie je to vec ľudskej ľubovôle ani hospodárskych činiteľov. V encyklike o kresťanskom manželstve¹¹ a vo svojej encyklike o výchove, spomenutej vyššie, sme tieto otázky rozobrali podrobne.

Spoločnosť a človek

Ich vzájomné práva a povinnosti

29. Boh však človeka súčasne určil aj pre život spoločenský, čo si vyžaduje už jeho prirodzenosť. V Stvoriteľovom pláne je spoločnosť prirodzeným prostriedkom, ktorý človek môže a má používať na to, aby dosiahol svoj cieľ; lebo ľudská spoločnosť je pre človeka, a nie opačne. To sa však nesmie chápať v zmysle individualistického liberalizmu, ktorý podriaďuje spoločnosť sebeckému prospechu jednotlivca, ale iba tak, že organickým spojením spoločnosti a vzájomnou spoluprácou sa všetkým dáva možnosť, aby dosiahli pravý pozemský blahobyť; ďalej v tom zmysle, že v spoločnosti sa rozvíjajú všetky individuálne i sociálne vlohy, ktorými je obdarená ľudská prirodzenosť a ktoré presahujú hranice bezprostredného okamžitého úžitku, sprítomňujúc v spoločnosti Božiu dokonalosť, čo nemôže uskutočniť osamotený človek. No aj tento posledný cieľ je koniec koncov v záujme človeka, aby odlesk Božej dokonalosti poznal a použil ho na oslavu Stvoriteľa a na klaňanie sa mu. Iba človek, ľudská osobnosť, a nie spoločnosť, nech je akákoľvek, je obdarený rozumom a mravne slobodnou vôľou.

30. Preto sa človek nesmie vyzúvať z povinností voči občianskej spoločnosti, ako ich stanovil Boh, a predstavitelia autority majú právo donútiť ho, aby svoje povinnosti plnil, ak by sa nezákonne proti nim staval. Ale ani spoločnosť nesmie človeka olupovať človeka a osobné práva, ktorými ho Boh obdaroval a z ktorých najdôležitejšie sme spomenuli vyššie, ani mu zásadne znemožňovať ich využívanie. Je teda v zhode s rozumom a jeho požiadavkami, že všetky pozemské veci smerujú k človekovi, aby prostredníctvom neho boli uvedené do vzťahu k Stvoriteľovi. O človekovi, o ľudskej osobnosti platí to, čo apoštol národov píše Korint'anom o poriadku ľudskej spásy. "Všetko je vaše, ale vy ste Kristovi a Kristus Boží."¹² Zatiaľ čo komunizmus degraduje ľudskú osobnosť, prevracajúc úplne vzťah medzi jednotlivcom a spoločnosťou, rozum a zjavenie ju povznášajú do výšky!

Hospodársko-sociálny poriadok; záchrana zo smutnej skazy

31. Hlavné zásady hospodársko-sociálneho poriadku vyložil Lev XIII. v sociálnej encyklike o robotníckej otázke¹³ a my vo svojej encyklike o budovaní sociálneho poriadku¹⁴ sme ich upravili podľa súčasných potrieb. Znovu zdôrazňujúc odvekú náuku Cirkvi o individuálnej a sociálnej stránke súkromného majetku, presne sme vymedzili právo a dôstojnosť práce, vzťah vzájomnej opory a pomoci, aký má byť medzi vlastníkmi kapitálu a pracujúcimi, ďalej

mzdu, ktorá podľa spravodlivosti jednoznačne patrí robotníkovi na potreby jeho osoby a jeho rodiny.

32. V tej istej encyklike sme ukázali, že záchrana dnešného sveta zo smutnej skazy, do ktorej nás priviedol amorálny liberalizmus, nespočíva ani v triednom boji, ani v terore, ani v autokratickom zneužívaní štátnej moci, ale v tom, aby sociálna spravodlivosť a kresťanská láska prenikli hospodársky a sociálny poriadok. Ukázali sme, ako majú byť znovu vybudované zdravé pomery podľa rozumných stavovských zásad, v ktorých sa zachováva nevyhnutná sociálna nadriadenosť a podriadenosť, a princípu, podľa ktorého sa majú spojiť všetky stavy do zosúladenej jednoty s cieľom dosiahnuť všeobecný blahobyť spoločnosti. Práve v účinnej podpore tohto súladu a usporiadania všetkých sociálnych síl spočíva najvladnejšia a najdôležitejšia úloha verejnej a občianskej moci.

Zákonná nadriadenosť a podriadenosť v spoločnosti je nevyhnutná. Práva štátu

33. Aby sa dosiahla organická spolupráca, ktorej cieľom je mier, patrí podľa katolíckeho učenia štátu dôstojnosť a autorita pozorného a prezieravého ochrancu božských a ľudských práv, ktoré Sväté písmo a cirkevní otcovia tak často zdôrazňujú. Nie je pravda, že v občianskej spoločnosti majú všetci rovnaké práva a že niet zákonnitej nadriadenosti a podriadenosti. Stačí poukázať na vyššie spomínané encykliky Leva XIII., najmä na encykliky o štátnej moci¹⁵ a o kresťanskom zriadení štátu.¹⁶ V nich katolík nájde jasne vyložené zásady rozumu aj viery, ktoré ho vyzbroja, aby sa uchránil pred bludmi a nebezpečenstvami komunistických názorov o štáte. Olúpenie o práva a zotročenie človeka, popieranie pravého a nadzemského pôvodu štátu a štátnej moci, hrozné zneužívanie verejnej moci v službách kolektivistického terorizmu sú ostrým protikladom toho, čo vyžaduje prirodzená morálka a Stvoriteľova vôľa. Aj človek, aj spoločnosť majú pôvod v Stvoriteľovi a od neho sú navzájom na seba odkázaní. Preto ani jeden, ani druhý sa nesmie vyhýbať vzájomným povinnostiam ani si navzájom upierať alebo obmedzovať práva. Stvoriteľ sám usporiadal tento vzájomný vzťah v jeho základoch a je nespravodlivou nadutosťou, keď si komunizmus osobuje právo namiesto Božieho zákona, založeného na nemeniteľných zásadách pravdy a lásky, nanucovať politický program strany, ktorý je dielom ľudskej ľubovôle a je presiaknutý nenávisťou.

Vznešenosť cirkevnej náuky

Ide cestou jedine správnou-preto oblažuje...

34. Cirkev, ktorá tieto jasné zásady učí, nehľadá iný cieľ, ako uskutočniť šťastné posolstvo, ktoré spievali anjeli nad betlehenskou maštalou pri narodení Spasiteľa. "Sláva... Bohu a ... pokoj ľuďom";¹⁷ pravý pokoj a pravé šťastie, a to už tu na zemi, nakoľko je to len možné so zreteľom na večné šťastie a ako príprava naň; pravdaže, len ľuďom dobrej vôle. Táto náuka nemá nič spoločné s nijakou výstrednosťou bludov ani s prepiatosťou strán a zriadení, ktoré sa k nim hlásia; stále zostáva v rovnováhe pravdy a spravodlivosti; túto rovnováhu hlása v teórii, uskutočňuje ju a podporuje v praxi, uvádzajúc do súladu práva a povinnosti jedných s právami a povinnosťami druhých: autoritu a slobodu, dôstojnosť jednotlivcov a dôstojnosť štátu, ľudskú osobnosť podriadených a Božiu autoritu nadriadených; a tak spája náležitú poddanosť a usporiadanú lásku k sebe, k rodine a k vlasti s láskou k iným rodinám a iným národom na základe lásky k Bohu, ktorý je Otcom všetkých, prvopočiatkom a posledným cieľom. Cirkevná náuka neoddeľuje oprávnenú starostlivosť o pozemské dobrá od starostlivosťou o večné dobrá. Podriaďuje síce pozemské hodnoty večným hodnotám podľa slov svojho božského zakladateľa: "Hľadajte teda najprv Božie kráľovstvo a jeho spravodlivosť a toto všetko dostanete navyše";¹⁸ ale je ďaleko od toho, aby si nevšímala ľudské veci a aby prekážala kultúrnemu a hospodárskemu pokroku, naopak, podporuje ho a napomáha čo najrozumnejšie a čo najúčinnejšie. Takto aj v hospodársko-sociálnej oblasti Cirkev jasne stanovila - hoci nikdy neprišla s konkrétnym hospodárskym systémom, lebo to nie je jej poslaním - body a smernice, ktoré bezpečne vedú k šťastnému pokroku spoločnosti, aj keď sú to len všeobecné smernice, ktoré vyžadujú konkrétne prispôbenie podľa rozličných časových a miestnych podmienok rôznych národov.

35. Múdrost' a maximálnu užitočnosť tohto učenia pripúšťajú všetci, ktorí ho naozaj poznajú. Skúsení a zodpovední štátnici môžu potvrdiť, že keď spoznali rozličné sociálne systémy, nenašli nič rozumnejšie ako princípy vyložené v encyklikách *Rerum novarum* a *Quadragesimo anno*. Aj v nekatolíckych, ba dokonca nekresťanských krajinách sa uznáva, aké prospešné sú pre ľudskú spoločnosť zásady sociálneho učenia Cirkvi; takto sotva pred mesiacom jeden vynikajúci politik z Ďalekého východu neváhal vyhlásiť, že Cirkev so svojou mierovou doktrínou a učením o kresťanskom bratstve významne prispela k stabilite a udržaniu účinného mieru medzi národmi. Dokonca aj niektorí komunisti, ako vieme zo spoľahlivých správ, ktoré dostávame zo všetkých strán do nášho centra kresťanského sveta, ktorí nie sú celkom predpojatí, ak sa im vysvetlí sociálna náuka Cirkvi, uznávajú jej prednosť pred učením svojich vodcov a učiteľov. Iba tí, čo sú zaslepení vášňou a nenávisťou, zatvárajú oči pred svetlom pravdy a tvrdošijne bojujú proti nej.

Nespravodlivé obvinenie Cirkvi,

že nepostupovala podľa hlásanej náuky

36. Avšak nepriatelia Cirkvi, aj keď sú nútení uznať múdrost' jej náuky, vytýkajú jej, že nepostupovala podľa týchto zásad, a tak si museli hľadať iné cesty. Aké nesprávne a nespravodlivé je toto obvinenie, to dokazujú celé dejiny kresťanstva. Naznačili sme len niektoré príznačné body. Kresťanstvo prvé hlásalo, a to takým spôsobom a tak presvedčivo, ako to nevedeli predošlé veka, pravé a všeobecné bratstvo všetkých ľudí bez rozdielu postavenia a pôvodu. Vo veľkej miere prispelo k odstráneniu otroctva, a to nie krvavou revolúciou, ale vnútornou silou svojej náuky, ktorá pyšnú rímsku patricijku pohla, aby vo svojej otrokyni videla svoju sestru v Kristovi. Kresťanstvo sa klaňalo Božiemu Synovi, ktorý z lásky k ľuďom sa stal človekom a "synom tesára", áno, dokonca "tesárom".¹⁹ Kresťanstvo pozdvihlo prácu rúk k jej pravej dôstojnosti; tú ručnú prácu, ktorou sa tak opovrhovalo, že aj rozvážny Marcus Tullius Cicero, tlmočiac všeobecnú mienku svojej doby, neváhal napísať slová, za ktoré by sa teraz hanbil každý sociológ: "Všetci remeselníci majú zamestnanie hodné opovrhnutia, lebo v dielni nemôže byť nič čestné."²⁰

37. Verná týmto zásadám, Cirkev obnovila ľudskú spoločnosť. Jej pričinením vznikali zázračné diela charity, mohutné cechy remeselníkov a pracovníkov všetkých oborov, ktorým sa síce liberalizmus minulého storočia posmieval ako stredovekým veciam, na ktoré však naši vrstovníci hľadajú s obdivom a snažia sa v mnohých krajinách nejakým spôsobom znovu uviesť do života ich základnú myšlienku. A hoci iné prúdy rušili dielo Cirkvi a prekážali jej požehnanému vplyvu, neustávala a neustáva napomínať blúdiacich. Bude stačiť, keď si spomenieme, s akou rozhodnosťou, dôrazom a vytrvalosťou sa náš predchodca Lev XIII. dožadoval pre robotníkov združovacích práv, ktoré im liberalizmus vládnucci v najmocnejších štátoch tvrdošijne odmietal. A tento vplyv učenia Cirkvi je aj teraz väčší, ako sa zdá navonok, lebo vplyv myšlienok na priebeh udalostí je veľký a nepopierateľný, aj keď ho nevidieť a nedá sa ľahko zmerať.

38. Je svätou pravdou a môže sa to plným právom povedať, že Cirkev, podobne ako Kristus, kráča stáročiami a všetkým robí dobre. Nebolo by ani socializmu, ani komunizmu, keby neboli opovrhli učením a materinskými výstrahami Cirkvi tí, ktorí vládnu nad národmi; oni však, naopak, na základoch liberalizmu a laicizmu chceli stavať nové sociálne stavby, ktoré sa spočiatku zdali mohutné a veľkolepé, čoskoro sa však ukázalo, že nemajú spoľahlivé základy a padajú biedne jedna po druhej, ako sa musí zrútiť všetko, čo nestojí na jednom základnom kameni, ktorým je Ježiš Kristus.

Lieky a prostriedky

Nebezpečenstvo hrozí - je potrebná pomoc

39. Také je teda, ctihodní bratia, učenie Cirkvi, ktorá jediná na sociálnom poli, tak ako na každom inom, môže priniesť pravé svetlo a zachrániť nás od komunistickej ideológie. Ale je potrebné, aby sa táto náuka stále viac uskutočňovala v živote podľa príkazu apoštola svätého

Jakuba: "A slovo aj uskutočňujte, nebuďte len poslucháčmi, ktorí klamú sami seba";²¹ preto je teraz najpotrebnejšie napäť všetky sily, aby sa postavila bariéra proti hrozivému rozvratu, ktorý sa pripravuje. Pevne dúfame, že aspoň vášnivosť, s akou synovia tmy deň a noc pracujú na svojej materialistickej a bezbožnickej propagande, bude schopná sväto povzbudiť diatky svetla k rovnakej, ba ešte väčšej horlivosti za česť Božej velebnosti.

40. Čo teda treba robiť, aké lieky treba používať, aby sme ubránili Krista a kresťanskú kultúru proti tomuto nebezpečnému nepriateľovi? Ako otec v kruhu svojej rodiny, chceli by sme dôverne, akoby v súkromí a srdečne, poukázať na povinnosti, ktoré ukladá veľký boj našich dní všetkým diatkam Cirkvi, a otcovsky upozorniť na existujúce nebezpečenstvo aj tých synov, ktorí sú od Cirkvi vzdialení.

Obnova života podľa evanjelia

Hlavná záchrana

41. Ako vo všetkých búrlivých obdobiach dejín Cirkvi, tak aj dnes je hlavným záchranným prostriedkom obnova súkromného aj verejného života podľa zásad evanjelia u všetkých, ktorí sa honosia tým, že patria do Kristovho ovčince, aby boli naozaj soľou zeme, ktorá chráni spoločnosť pred rozkladom.

42. S hlbokou vdácnosťou voči Otcovi svetla, od ktorého pochádza "každý dobrý údel, každý dokonalý dar",²² pozorujeme potešiteľné známky tejto duchovnej obnovy, a to nielen u toľkých zvlášť vyvolených duší, ktoré v ostatných rokoch dosiahli vrchol najvyššej svätosti, ale aj u mnohých iných, a ich okruh sa ustavične rozširuje, ktorí veľkodušne kráčajú k tomu istému žiarivému cieľu, lenže v novom rozkveti zbožnosti, ktorý sa prejavuje v zmýšľaní a v skutkoch a ktorý pozorujeme vo všetkých vrstvách spoločnosti, aj najvzdelanejších, ako sme vyhlásili vo svojom poslednom motu proprio pri novom usporiadaní Pápežskej akadémie vied.²³

43. Nemôžeme však zapierať, že treba ešte veľmi mnoho urobiť na poli tejto duchovnej obnovy. Aj v katolíckych krajinách je ešte mnoho takých, čo sú katolikmi len podľa mena; je mnoho takých, ktorí síce s väčšou či menšou horlivosťou konajú najzákladnejšie povinnosti vyplývajúce z náboženstva, ku ktorému sa hrdo hlásia, neusilujú sa však, aby ho lepšie poznali, aby si ho dôkladnejšie a hlbšie osvojili, tým menej aby ich vonkajšiemu správaniu zodpovedalo vnútorné svetlo správneho a čistého svedomia, ktoré pozná a plní všetky svoje povinnosti s myslou obrátenou na vševediaceho Boha. Vieme, ako veľmi odsudzuje božský Spasiteľ takýto nadutý a pokrytecký formalizmus, on, ktorý chcel, aby sa všetci klaňali Otcovi "v Duchu a pravde".²⁴ Kto nežije naozaj úprimne podľa viery, ktorú vyznáva, nebude môcť dlho obstáť dnes, keď tak silno duje víchor boja a prenasledovania. Bude žalostne strhnutý touto novou potopou, ktorá ohrozuje svet, a tak nielen sám sebe pripravuje záhubu, ale vystavuje na posmech aj kresťanské meno.

Duchovné hodnoty sú cennejšie ako pozemské radosti

44. A tu chceme, ctihodní bratia, osobitne zdôrazniť dva články z učenia Pána, ktoré majú zvláštny význam pre súčasné pomery ľudstva: odpútanie od pozemských dohier a prikázanie lásky. "Blahoslavení chudobní v duchu" - to boli prvé slová, ktoré vyšli z úst božského Majstra v reči na vrchu.²⁵ Toto poučenie je potrebnéjšie ako kedykoľvek predtým práve v týchto časoch materializmu dychtiaceho po majetkoch a pôžitkoch tejto zeme. Všetci kresťania - či bohatí, či chudobní - majú ustavične upierať svoj zrak k nebu a pripomínať si, že "tu nemáme trvalé miesto, ale hľadáme budúce".²⁶ Bohatí nemajú vidieť svoje šťastie vo veciach tohto sveta, ani nemajú vynakladať najlepšie sily, aby dosiahli hmotné bohatstvá. Nech sa radšej považujú iba za ich správcov, ktorí sú si vedomí, že musia skladať účty najvyššiemu Pánovi, a nech považujú svoje majetky za drahocenné prostriedky, ktoré im dal Boh, aby nimi konali dobro; a nech neprestávajú rozdeľovať prebytky medzi chudobných, ako to prikazuje evanjelium.²⁷ Inak na nich a na ich bohatstve sa splnia prísne slová apoštola svätého Jakuba: "A vy, boháči, plačte a kvíľte nad biedami, ktoré prichádzajú na

vás. Vaše bohatstvo zhnilo a vaše šaty rozožrali mole. Vaše zlato a striebro zhrdzavelo a ich hrdza bude svedčiť proti vám a zožerie vám telo ako oheň."28

45. Aj chudobní sa môžu podľa zákonov lásky a spravodlivosti usilovať o potrebný majetok a o zlepšenie svojho postavenia, majú však zostať "chudobní v duchu"²⁹ a viac si ceniť duchovné hodnoty ako bohatstvo a pozemské radosti. Nech si jednako uvedomia, že nikdy nebude tak, aby zo sveta zmizli biedy, bolesti a starosti, ktoré doliehajú aj na tých, čo sa zdajú navonok najšťastlivejší. A preto všetci potrebujú trpezlivosť, tú kresťanskú trpezlivosť, ktorá povznáša srdce k Božím prisľúbeniam večného šťastia. "Buďte teda, bratia, trpezliví", zas hovoríme so svätým Jakubom, "až do Pánovho príchodu. Pozrite: aj roľník čaká na vzácnu úrodu zeme a trpezlivo čaká, kým nedostane včasný i neskorý dážď. Buďte aj vy trpezliví a posilnite si srdcia, lebo Pánov príchod sa približuje."³⁰ Len tak sa splní potešiteľné prisľúbenie Pána: "Blahoslavení chudobní!" A to nie je márna útecha ani sľub, ako sú sľuby komunistov, to sú slová života, ktoré v sebe obsahujú najvyššiu skutočnosť a ktorých pravdivosť sa plne prejaví už tu na zemi a potom vo večnej blaženosti. Naozaj, koľko chudobných nachádza v týchto slovách a v očakávaní nebeského kráľovstva - ktoré je už vyhlásené za ich majetok: "Vaše je Božie kráľovstvo"³¹ - šťastie, ktoré toľko boháčov márne hľadá vo svojom bohatstve, lebo sú ním obťažkaní a stále dychtia po ešte väčšom majetku.

Prikaz kresťanskej lásky

46. Ešte dôležitejší totiž ako liek proti zlu, o ktorom hovoríme, a ešte bezprostrednejšie pôsobiaci na jeho vyličenie je prikaz lásky. Máme na mysli tú "trpezlivú a dobrotivú kresťanskú lásku",³² ktorá chudobných neponižuje a neuráža ich svojou predstieranou blahosklonnosťou a povýšenosťou, tú lásku, ktorá hneď od počiatku kresťanstva získavala Kristovi najchudobnejších spomedzi chudobných - otrokov. Preto ďakujeme všetkým, ktorí v diele milosrdenstva - od konferencií svätého Vincenta de Paul až po novšie veľké organizácie sociálnej starostlivosti - konajú skutky telesného a duševného milosrdenstva. Čím viac budú robotníci a chudobní ľudia sami na sebe skusovať, čo pre nich vykonáva láska, oživená Kristovou cnosťou, tým menej budú predpajato veriť, že kresťanstvo stratilo svoju účinnosť a že Cirkev stojí na strane tých, ktorí vykorisťujú ich prácu.

47. Keď však na jednej strane vidíme množstvo núdzných, ktorí naozaj upadli do najvyššej biedy, a to bez vlastnej viny, a na druhej strane toľko ľudí, ktorí si márnratnicky dožičia všetky pôžitky a rozhadzujú ohromné sumy na celkom neužitočné veci, musíme s bolesťou uznať, že všetci riadne nezachovávajú spravodlivosť ani nechápu, čo vyžaduje prikaz kresťanskej lásky, aby si podľa neho zariadili konkrétny každodenný život. Preto si želáme, ctihodní bratia, aby stále viac, slovom aj písmom, bolo objasňované toto Božie prikázanie, tento drahocenný odznak, ktorý Kristus zanechal svojim pravým učeníkom, aby sa ním odlišovali od všetkých ostatných; prikázanie, ktoré nás učí vidieť v každom trpiacom samého Ježiša a prikazuje nám, aby sme milovali ľudí ako svojich bratov tou láskou, ktorou náš Spasiteľ miloval nás; aby sme totiž za nich obetovali hoci aj svoj majetok a ak by bolo treba, aj život. Nech všetci často uvažujú nad rozsudkom, pre jedných radostným, pre druhých desivým, ktorý vynesie najvyšší Sudca na poslednom súde: "Pod'íte, požehnaní môjho Otca... lebo som bol hladný a dali ste mi jesť; bol som smädný a dali ste mi piť... Veru, hovorím vám: Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili."³³ Naopak: "Odíd'te odo mňa, zlorečení, do večného ohňa... lebo som bol hladný, a nedali ste mi jesť, bol som smädný, a nedali ste mi piť... Veru, hovorím vám: Čokoľvek ste neurobili jednému z týchto najmenších, ani mne ste to neurobili."³⁴

48. Aby sme si teda zaistili večný život a aby sme mohli účinne podporovať núdzných ľudí, nevyhnutne sa musíme vrátiť k skromnejšiemu životu; musíme sa zrieknuť radovánok, často aj hriešnych, ktoré nám bezočivo v takej hojnosti ponúka svet; z lásky k bližnému musíme zabudnúť sami na seba. Božská sila, ktorá má v sebe moc obrodíť svet, sa skrýva v onom "novom prikázaní" (ako ho nazval Ježiš) kresťanskej lásky³⁵, ktorého verné zachovávanie vleje do srdca vnútorný mier, aký svet nepozná, a účinne bude pôsobiť proti zlu, ktoré trápi svet.

Požiadavky výmennej spravodlivosti

49. Láska však nikdy nebude skutočnou láskou, ak nebude rešpektovať spravodlivosť. Apoštol učí, že "kto miluje bližneho, vyplnil zákon", a uvádza dôvod: "Lebo: Nescudzoložíš! Nezabiješ! Nepokradneš! Nepožiadaš! a ktorékoľvek iné prikázanie je zahrnuté v tomto slove: Milovať budeš svojho bližneho ako seba samého!"³⁶ Ak teda možno, ako hovorí apoštol, všetky povinnosti zhrnúť do jediného prikázania opravdivej lásky, a to aj tie, ktoré sú výrazom prísnej spravodlivosti, ako nezabíjať a nekradnúť, potom láska, ktorá pozbavuje robotníka spravodlivej mzdy, nie je láskou, ale iba bezcenným slovom a prázdnu škrupinou lásky. Nemôže tiež byť v poriadku, ak robotník prijíma ako almužnu to, čo mu patrí v mene spravodlivosti; takisto nikto sa nemmie pokúšať o to, aby sa drobnými almužnami zbavil povinností, ktoré prikazuje spravodlivosť. Láska aj spravodlivosť ukladajú povinnosti, často v tej istej veci, ale z rozličných hľadísk; a robotníci plným právom - veď to vyžaduje ich dôstojnosť - bývajú veľmi citliví pri rozlišovaní povinností, ktoré na nich nakladajú druhí.

50. Preto zvlášť dôrazne sa obraciame na vás, kresťanskí zamestnávateľia a priemyselníci. Vy máte často veľmi ťažkú úlohu, lebo nesiete ťaživé bremeno bludov nespravodlivého hospodárskeho systému, ktorý zhubne ovplyvňoval už niekoľko pokolení. Buďte si aj vy vedomí svojej zodpovednosti. Pravdou je, bohužiaľ, že konanie niektorých katolíkov prispelo k tomu, že bola otrásená dôvera robotníkov k náboženstvu Ježiša Krista. Nechceli pochopiť, že kresťanská láska vyžaduje uznanie istých práv, na ktoré má robotník jednoznačne nárok a ktoré mu Cirkev zrejme a výslovne priznala. Čo možno povedať o konaní takých katolíckych zamestnávateľov, ktorí si pred časom vynútili, že naša encyklika Quadragesimo anno nebola ani čítaná v kostoloch, na ktoré mali vplyv? Alebo o tých katolíckych priemyselníkoch, ktorí až dodnes vystupovali ako nepriatelia robotníckeho hnutia, ktoré sme my toľko podporovali? A či nemá bolieť, že vlastnícke právo, ktoré Cirkev uznala, sa mnoho ráz zneužívalo, aby robotník bol pripravený o svoju spravodlivú mzdu a o svoje sociálne práva?

Sociálna spravodlivosť

51. No okrem spravodlivosti, nazývanej výmennou, je aj sociálna spravodlivosť a tá takisto ukladá povinnosti, ktorým sa nemôžu vyhnúť ani zamestnávateľia, ani robotníci. A je práve zvláštnym rysom sociálnej spravodlivosti, že vymáha od jednotlivcov všetko to, čo vyžaduje všeobecný blahobyť. Ale ako v každom živom organizme nie je postarané o celok, ak sa nedostane všetkým jednotlivým častiam a údom to, čo potrebujú, aby mohli vykonávať svoju funkciu, práve tak nemôže byť riadne postarané o sociálne organizmy a blahobyť celej spoločnosti, ak nedostanú jednotliví jej príslušníci, totiž ľudia vystrojení dôstojnosťou osoby, všetko to, čo každý potrebuje pre svoju spoločenskú úlohu. Ak sa však vyhovie potrebám sociálnej spravodlivosti, vystupňovaná činnosť v celom hospodárskom živote, vykonávaná v pokoji a v poriadku, bude toho ovocím; a bude zároveň dôkazom, že spoločenské teleso je zdravé, podobne ako sa zdravie ľudského tela poznáva podľa toho, či jeho činnosť je nerušená a súčasne plnohodnotná a plodná.

52. Nedá sa však povedať, že sa zadost'učnilo sociálnej spravodlivosti, ak robotníci nemajú zaistenú svoju osobnú existenciu a existenciu svojich rodín dostatočnou mzdou; ak sa im neposkytne príležitosť získať si nejaký skromný majetok, aby sa tak predchádzalo pohrome všeobecného pauperizmu; ak sa pre nich vhodnými opatreniami nevytvárajú možnosti súkromného a verejného poistenia na čas ich staroby, pre prípad choroby alebo nezamestnanosti. Skrátka, aby sme zopakovali, čo sme povedali v encyklike Quadragesimo anno: "Až vtedy sociálne hospodárstvo bude skutočne fungovať a prinesie svoje plody, keď sa všetkým jednotlivým členom spoločnosti poskytnú všetky dobrá, ktoré sa dajú vyťažiť s využitím prírody, technickej zručnosti a sociálneho usporiadania hospodárenia. Tieto dobrá musia byť v takom množstve, aké je potrebné tak na zabezpečenie potrieb a skromného pohodlia, ako i na povznesenie životnej úrovne ľudí. Toto, ak sa vykonáva rozumne, nielenže nie je prekážkou cnosti, ale vo veľkom ju napomáha."³⁷

53. Ďalej v otázke mzdy, ako sa to dnes často stáva, jednotlivci nie sú schopní zachovávať spravodlivosť, iba ak sa všetci dohodnú, že ju budú zachovávať. To sa realizuje

prostredníctvom organizácií zamestnávateľov, bez ktorých je takmer nemožné predísť konkurenčnému boju, ktorý býva veľkým nebezpečenstvom pre robotnícke práva. Preto je povinnosťou podnikateľov a zamestnávateľov zakladať a rozvíjať organizácie, ktoré sa stávajú normálnym prostriedkom na dosiahnutie spravodlivosti. No aj robotníci nech pamätajú na svoje povinnosti lásky a spravodlivosti voči zamestnávateľom a nech sú presvedčení, že tak lepšie zabezpečia svoje vlastné záujmy.

54. Ak teda pozorujeme silné vnútorné spojitosť hospodárskeho života, potom, ako sme už povedali v encyklike *Quadragesimo anno*, nie je možné, aby v hospodársko-sociálnych vzťahoch zavládla spravodlivosť a láska, iba pomocou sústavy stavovských a medzistavovských združení na pevných kresťanských základoch. Tieto združenia (skôr sa hovorievalo stavy) budú musieť byť vybudované podľa rozličných miestnych pomerov a podľa časových potrieb.

Študuj a rozširuj sociálnu náuku Cirkvi

55. Aby sa sociálna práca stala čo najúčinnjšou, je potrebné, aby sa čo najviac študovali sociálne problémy vo svetle cirkevných prikázaní a aby sa znalosť sociálnych zásad pod ochranou Božej autority, ako bola daná Cirkvi, šírila v čo najväčšej miere. Lebo ak konanie katolíkov na hospodársko-sociálnom poli malo nedostatky, to bolo často zavinené tým, že si katolíci nevšimli učenie pápežov o týchto otázkach. Preto je nanajvyš nevyhnutné, aby sa vo všetkých vrstvách spoločnosti šírilo a stále zdokonaľovalo sociálne vzdelanie podľa individuálnej rozumovej vyspelosti a aby poznanie sociálnej náuky Cirkvi stále viac prenikalo aj do robotníckej triedy. Záväzná smernica katolíckej Cirkvi nech tak osvietia svojim jasným svetlom rozum ľudí a nech pohnú ich vôľu, aby si podľa nich správne usporiadali život, ako aj sväto a horlivo plnili svoje sociálne povinnosti. Lebo tak sa budú všetci usilovať, aby zo svojho kresťanského života odstraňovali vnútorné rozpory a nedôslednosti, na ktoré sme sa už toľko ráz sťažovali; z tejto nedôslednosti vyplýva, že sú katolíci, ktorí si síce plnia striktné náboženské povinnosti, avšak v práci, vo výrobe, vo svojej živnosti vôbec, v obchode, vo verejnom úrade akoby mali dvojaké svedomie a žijú, bohužiaľ, tak, že je to v kriľavom rozpore s jasnými požiadavkami spravodlivosti a kresťanskej lásky. Takýmto konaním sú na pohoršenie pre váhajúce duše a nešťachetným ľuďom dávajú podnet na to, aby potom opovrhovali samou Cirkvou.

Kresťanská tlač

56. Túto mravnú obnovu v kresťanskom duchu môže veľmi napomáhať kresťanská tlač. Môže a má rozličnými spôsobmi pútavo prispievať k tomu, aby sa sociálna náuka Cirkvi stále lepšie poznávala; má ďalej presne a podrobne informovať o činnosti nepriateľov, má oboznamovať s obrannými prostriedkami, ktoré sa inde dobre osvedčili; má upozorňovať na chytráctvo a podvody, ktorými sa komunistom podľa ich programu podarilo prilákať k sebe ľudí dobrej vôle, a predkladať účelné riešenia.

Aký v podstate je a ako pracuje komunizmus

57. Touto vecou sme sa už dôkladne zaoberali vo svojom prejave 12. mája minulého roku, avšak pokladáme za potrebné, ctihodní bratia, znovu dôrazne na ňu upozorniť. Na začiatku sa komunizmus prejavil, aký je, v celej svojej zločinnosti; skoro však spozoroval, že takým spôsobom národy od seba odpudzuje, a preto zmenil taktiku a usiloval sa prilákať masy rozličnými nástrahami, ukrývajúc svoje vlastné plány za myšlienky, ktoré sú samy osebe dobré a vábivé. Tak napríklad vidiac všeobecnú túžbu po mieri, vodcovia komunizmu sa tvária, že sú najhorlivejšími stúpenkami a širitelmi všeobecného hnutia za svetový mier, ale súčasne štvú do občianskej a triednej vojny, kde sa prelievajú potoky krvi; a cítiac, že ich mier je na veľmi slabom základe, uchylujú sa k neobmedzenému zbrojeniu. Podobne pod rozličnými názvami, ktoré ani trochu nepripomínajú komunizmus, zakladajú spolky a časopisy, ktoré slúžia jedine na to, aby so svojimi ideami prenikli do prostredí, kde by sa ináč nedostali; ba mnoho ráz sa snažia s napnutím všetkých síl húževnato prenikať aj do katolíckych a

náboženských združení. Niekedy sa stáva aj to, že nevzdávajúc sa ani bodky zo svojho programu, volajú katolíkov, aby s nimi spolupracovali na takzvanom humanitnom a charitatívnom poli, pričom navrhujú mnoho ráz plány, ktoré sú v plnej zhode s kresťanským duchom a s náukou Cirkvi. Inde zas v pretváрке zachádzajú až tak ďaleko, že národom nahovárajú, že v krajinách, kde kresťanstvo zapustilo viac koreňov alebo kde je vyššie vzdelanie, komunizmus bude mať iný ráz, umiernenější, nebude robiť prekážky náboženskému uctievaní Boha a bude rešpektovať slobodu svedomia. Sú dokonca ľudia, ktorí dovoľávajú sa určitých zmien, aké v ostatnom čase zaviedlo sovietske zákonodarstvo, vychádzajú z toho, že komunizmus začína trochu ustupovať od svojho programu boja proti Bohu.

58. Pracujte teda usilovne, ctihodní bratia, nech sa veriaci nedajú oklamať! Komunizmus je svojou vnútornou podstatou zvrátený, a nemožno pripustiť, aby niekto, komu záleží na záchrane kresťanskej a svetskej kultúry, ho akýmkoľvek spôsobom napomáhal. A keby niektorí poblúdenci pracovali na víťazstve komunizmu vo svojom štáte, padnú medzi prvými za obeť svojmu bludu; a čím viac vynikajú starobylosťou a veľkoleposťou kresťanskej kultúry štáty, do ktorých sa komunizmu podarilo preniknúť, tým hroznejším ničiteľom sa tam ukáže nenávisť "bezbožníkov".

Duch modlitby a kajúcnosti

59. Avšak "ak Pán nestráži mesto, nadarmo bdejú jeho strážcovia".³⁸ Preto ako posledný a najmocnejší prostriedok odporúčam, ctihodní bratia, aby ste vo svojich diecézach čo najúčinnšie podporovali a prehlbovali ducha modlitby v spojení s kresťanskou kajúcnosťou vo svojich diecézach.

Lebo keď sa apoštolí pýtali Vykupiteľa, prečo nemohli vyhnať zlého ducha z posadnutého, Pán odpovedal: "Tento druh diabolstva sa nedá vyhnať ináč, iba modlitbou a pôstom."³⁹ Takisto zlo, ktoré trápi ľudskú spoločnosť, nebude môcť byť premožené, iba všeobecnou svätou krížovou výpravou modlitby a pokánia; a vrelo všetkým odporúčame, najmä rozjímavým reholiam, mužským i ženským, aby znásobili svoje modlitby a obety, aby z neba pre Cirkev vyprosovali pomoc v terajších zápasoch a mocný príhovor nepoškvrnenej Panny, ktorá kedysi rozmliaždila hlavu starého hada a vždy je bezpečnou zárukou a nepremožitelnou Pomocnicou kresťanov.

Subjekty sociálneho diela Cirkvi

Kňazi

60. Pri svetovom diele záchrany, ktorému sme dosiaľ venovali pozornosť, a pri používaní záchranných prostriedkov, ktoré sme presne označili, sú služobníkmi i pracovníkmi v prvom rade kňazi. Ich si vyvolil sám Ježiš Kristus. Im mocou zvláštneho povolania pod vedením biskupov a v synovskej poslušnosti voči Kristovmu zástupcovi tu na zemi vyznačil úlohu, aby vo všetkých dobách niesli pred ľudstvom horiacu fakľu viery a vlievali veriacim stále novú nadprirodzenú nádej, ktorou Cirkev vždy toľko ráz zvíťazila, koľko ráz za Krista bojovala. "A tým víťazstvom, ktoré premohlo svet, je naša viera."⁴⁰

61. Zvlášť kňazom pripomíname výzvu nášho predchodcu Leva XIII., aby išli k robotníkom, výzvu, ktorú si my osvojujeme s dodatkom: Chod'te najmä k chudobným robotníkom a vôbec k bedárom, ako to prikazuje Ježišovo učenie a jeho Cirkev. Chudobní sú skutočne vydaní najnebezpečnejším úkladom agitátorov, ktorí zneužívajú ich biedu, aby v nich zapálili závisť voči bohatým, aby ich vyprovokovali vziať si násilne to, čo, ako sa im zdá, im osud nespravodlivo odopiera. Ak nejde kňaz medzi robotníkov a chudobných, aby ich uchránil od predsudkov a bludných teórií alebo ich z týchto klamov vyviedol, ľahko sa stanú korisťou hlásateľov komunizmu.

62. Nezapierame, že dodnes sa v tejto veci mnoho urobilo, a to predovšetkým po vydaní encyklik Rerum novarum a Quadragesimo anno; a preto s otcovskou starostlivosťou pozorujeme horlivé úsilie toľkých biskupov a kňazov, skúšajúcich, pravda, s potrebnou rozvahou a obozretnosťou nové spôsoby apoštolátu, ktoré by najlepšie zodpovedali dnešným

potrebám. Jednako vieme, že pre potreby dneška nijako nestačí to, čo sa v tejto veci dosiaľ urobilo. Ako keď sa vlast' ocitne v nebezpečenstve, všetko ustupuje do pozadia, čo nie je nevyhnutne potrebné pre život a čo priamo nesmeruje k obrane štátu, podobne aj v našom prípade každá iná práca, aj krásna a dobrá, má ustúpiť potrebe zachrániť základy kresťanskej kultúry a viery. A preto kňazi v jednotlivých farnostiach, kde pre celkovú duchovnú správu vychovali toľko veriacich, koľko treba, nech najväčšiu a najlepšiu časť svojich síl a svojej činnosti obetujú na to, aby Kristovi a Cirkvi znovu získali robotnícke masy a aby súčasne vnášali kresťanského ducha do združení a do obcí, ktoré sa mu viac odcudzili. Nech kňazi nepochybujú o tom, že medzi ľuďom zozbierajú hojnosť ovocia svojej námahy, o akom sa im ani nezдалo, čo bude pre nich náhrada za namáhavú prácu pri obrode duší. Tak napríklad sme videli a vidíme v Ríme a v mnohých iných hlavných mestách, ako pri budovaní nových kostolov v periférnych štvrtiach pomaličky vznikajú horlivé farnosti a dochádza ku skutočným zázrakom prerodu medzi obyvateľstvom, ktoré dosiaľ nenávidelo náboženstvo len preto, že ho nepoznalo.

63. Avšak najúčinnjším prostriedkom apoštolátu medzi chudobnými a jednoduchými ľuďmi je príklad kňazov, príklad kňazských cností, ako sme sa o nich zmienili vo svojej encyklike *Ad catholici sacerdotii*.⁴¹ V tomto prípade je zvlášť potrebné aby Boží služobníci vynikali pokorou, chudobou, nezištnosťou, aby veriaci v nich videli verný obraz božského Majstra, ktorý o sebe úprimne vyhlásil: "Líšky majú svoje skrýše a nebeské vtáky hniezda, ale Syn človeka nemá kde hlavu skloniť!"⁴².

Každodenná skúsenosť dosvedčuje, že kňaz skutočne chudobný a nezištný podľa evanjelia robí medzi kresťanským ľuďom divy dobrodení; taký bol svätý Vincent de Paul, arský farár svätý Ján Mária Vianney, svätý Jozef Cottolengo, svätý Ján Bosko a mnohí iní; naproti tomu lakomí kňazi, ktorí vo všetkom hľadajú len svoj zisk a výhody, ako sme na to poukázali v už spomenutej encyklike, aj keď neklesnú natoľko ako zradca Judáš, predsa budú prinajmenej len prázdny "cvendžiacim kovom" a neužitočným "zuniacim cimbalom"⁴³ a veľmi často skôr prekážkou ako nástrojom milostí medzi ľuďmi. Keď svetský kňaz alebo rehoľník musí spravovať pozemské majetky, nech si je vedomý toho, že musí nielen čo najstarostlivejšie zachovávať predpisy lásky a spravodlivosti, ale sa musí prejavovať - a to zvláštnou mierou - ako brat chudobných.

Laici - Katolícka akcia

64. Od kňazov sa otcovsky obraciame k svojim predrahým synom laikom, ktorí bojujú v radoch nám takej milej Katolíckej akcie, ktorú sme vyhlásili pri inej príležitosti⁴⁴ za "zvlášť prozreteľnosťný pomocný prostriedok" na spásu Cirkvi, takú ťažkú za dnešného stavu vecí. Katolícka akcia je naozaj aj sociálnym apoštolátom, lebo sa usiluje šíriť Kristovo kráľovstvo nielen medzi jednotlivcami, ale aj v rodinách a v spoločnosti. Má teda dbať predovšetkým o to, aby so zvláštnou starostlivosťou vychovávala svojich členov a pripravovala ich na sväté Božie boje.

Pre takú výchovnú prácu, pravda, potrebnú v každej dobe, ale v dnešnej bezpodmienečne, ktorá ako základ musí vždy predchádzať priamu a skutočnú akciu, iste budú veľkou podporou študijné krúžky, sociálne týždne, dobre zorganizované prednáškové kurzy a všetky ostatné podujatia vhodné na to, aby sa poznalo riešenie sociálnych problémov v kresťanskom duchu.

65. Takto v Katolíckej akcii vhodne pripravení a vyškolení pracovníci iste budú prvými a bezprostrednými apoštolmi medzi svojimi spolupracovníkmi a budú činnou podporou práce kňazov, nechcejne stále ďalej šíriac svetlo pravdy a zmiernujúc toľké a také veľké telesné aj duchovné biedy v spoločnosti, pre ktoré ľudia odporujú činnosti Božích sluhov často preto, že sú proti nim zatvrdnuto predpojatí alebo sú nábožensky veľmi vlažní. Títo ľudia pod vedením kňazov, ktorí v tejto oblasti sa vyznačujú zvláštnou skúsenosťou, budú statočne a veľkodušne nábožensky pôsobiť medzi robotníckym ľuďom; a na tom nám veľmi záleží, lebo to pokladáme za najúčinnjší prostriedok, vďaka ktorému by sa robotníci, naši milovaní synovia, vedeli ubrániť komunistickým úkladom.

66. Popri tomto individuálnom apoštoláte, ktorý požehnané a účinne vplýva na jednotlivcov, často súkromnou cestou, majú členovia Katolíckej akcie naširoko slovom aj skutkom propagovať učenie, ktoré obsahujú verejné pápežské dokumenty, učenie, ktoré vedie k vybudovaniu štátnej správy v kresťanskom duchu.

Pomocné združenia

67. Ku Katolíckej akcii vo veľkej miere patria aj združenia, ktoré sme už sami nazvali pomocnými. Aj tieto také prospešné organizácie s otcovskou starostlivosťou nabádame, aby sa zapojili do veľkej úlohy, o ktorej hovoríme a ktorá teraz svojou spontánnou dôležitosťou prevyšuje všetky ostatné úlohy.

Stavovské organizácie

68. Máme na zreteli aj stavovské organizácie robotníkov, inžinierov, lekárov, zamestnávateľov, spisovateľov a iné podobné; teda organizácie ľudí s rovnakým vzdelaním a už akosi prirodzene spojených do rovnorodých skupín. Práve tieto skupiny majú veľmi dôležité poslanie, a to vnášať do spoločnosti poriadok, na ktorý sme mysleli v encyklike Quadragesimo anno, aby tak rozšírili uznanie Kristovho kráľovstva na rozličných poliach kultúry a práce.

69. Ak predstavitelia štátu vzhľadom na zmenené pomery hospodárskeho a sociálneho života považovali za svoju povinnosť, aby zvláštnymi zákonnými ustanoveniami zasahovali do týchto organizácií a ich aj riadili - pričom sa, pravda, nesmie neľudsky siahnuť na slobodu a súkromnú autoritu -, aj v takom prípade musia členovia Katolíckej akcie - pravda, opatrne, počítajúc s danými pomermi - tak spolupracovať, aby sa otázky našej doby riešili podľa zásad katolíckeho učenia; nech usilovne, lojálne a ochotne sa zúčastňujú na činnosti v týchto organizáciách s tým úmyslom, aby do nich vnášali kresťanského ducha, ktorý je vždy zdrojom poriadku v štáte a bratskej spolupráce občanov.

Slovo ku katolíckym robotníkom

70. Zvlášť otcovsky by sme sa chceli prihovoriť našim drahým robotníkom, mladým aj starým, ktorým - ako odmena za ich vernosť, veľa ráz až hrdinskú v týchto takých nebezpečných časoch - pripadla síce vznešená, ale trpká úloha. Pod vedením svojich biskupov a svojich kňazov majú priviesť naspäť k Cirkvi a k Bohu tie ohromné zástupy svojich spolupracovníkov, ktorí z trpkkej rozhorčenosti nad tým, že ich úloha bola nespravodlivo znižovaná alebo sa s nimi nezaobchádzalo úctivo, na čo majú právo, sa odvrátili od Boha. Katolícki robotníci nech slovom aj príkladom týmto svojim poblúdeným bratom ukazujú, že Cirkev je dobrotivou matkou všetkých tých, ktorí pracujú do úmoru a ktorí bolestne trpia; a že sa nikdy v minulosti nespreneverila a nespreneverí ani v budúcnosti svojej materinskej povinnosti, aby bránila svoje dievky. Ak toto poslanie, ktoré majú splniť v baniach, v továrňach, na staveniskách a vôbec všade, kde sa pracuje, si niekedy vyžaduje veľkú obeť, nech si spomenú, že Ježiš Kristus nám dal nielen príklad práce, ale aj utrpenia.

Katolíci, buďte svorní!

71. Všetky svoje dievky, a to z každej spoločenskej triedy každého národa, každej náboženskej aj laickej skupiny v Cirkvi, opätovne a dôrazne vyzývame, aby zachovali svornosť. Mnoho ráz už zapríčinili bolesť nášmu srdcu rozpory medzi katolíckmi, rozpory, ktoré ženú do bratovražedných zápasov synov tej istej matky Cirkvi; rozpory, ktoré hoci vznikajú z malicherných príčin, predsa bývajú osudné vo svojich následkoch. Tak sa stáva, že ľudia buriči, aj keď ich niet mnoho, ťažia z týchto nesvorností, rozduchávajú ich, až konečne dosiahnu svoj cieľ, aby sa katolíci vzájomne znepokojovali.

Aj keď sa budú zdať zbytočné naše napomenutia pre tých, ktorí udalosti našich dní berú na ľahkú váhu, predsa ich zopakujeme znovu pre tých, ktorí ich buď nepochopili, alebo nechceli pochopiť. Tí, ktorí sa usilujú o to, aby sa prehĺbili rozpory medzi katolíckmi, berú na seba strašnú zodpovednosť pred Bohom a pred Cirkvou.

Apel na všetkých, ktorí veria v Boha

72. Pevne však dúfame, že v tomto boji, ktorý vyvolali mocnosti temnosti, aby odstránili z ľudských srdc aj pojem Boha, okrem tých, čo sa s hrdosťou hlásia ku kresťanstvu, vzhopia sa k mohutnému odporu aj všetci tí - a to je prevažná väčšina ľudstva -, ktorí ešte v Boha veria a klaňajú sa mu.

Znova teda vyzývame, ako sme to urobili pred piatimi rokmi vo svojej encyklike *Caritate Christi*, aby aj oni odhodlane a srdečne spolupracovali, aby od ľudstva bolo odvrátené veľké nebezpečenstvo, ktoré ohrozuje všetkých. Lebo - ako sme to spomenuli vtedy - "uznanie Boha je neochvejným základom každého sociálneho poriadku a zodpovednosti na zemi, a preto všetci tí, ktorí si neprajú anarchiu a teror, majú sa rozhodne pričiňovať, aby nepriatelia neuskutočnili plány, ktoré tak rázne a otvorene ohlásili".⁴⁵

Povinnosti kresťanského štátu

Pozitívna spolupráca s Cirkvou

73. Ukázali sme, ctihodní bratia, pozitívnu úlohu, a to z teoretickej a praktickej stránky, ktorú na seba vzala Cirkev mocou svojho poslania, ktoré jej zveril Kristus, totiž aby budovala kresťanskú spoločnosť a v našej dobe aby marila zámery komunistov; a na to sme vyzvali všetky triedy spoločnosti.

Pri tomto diele má s Cirkvou pozitívne spolupracovať aj kresťanský štát svojimi prostriedkami, ktoré, i keď sú vonkajšie, predsa v konečnom dôsledku slúžia aj duším.

74. Preto predstavitelia štátov nech sa všemožne usilujú o to, aby zabránili bezbožníckej propagande, ktorá otriasa celými základmi poriadku, vykonať svoje skazonosné dielo na ich územiach. Lebo nebude môcť obstať nijaká autorita na svete, ak nebude podoprená Božou autoritou a prísaha bude bezcennou, ak sa nebude prisahať v mene živého Boha.

Považujeme preto za potrebné zopakovať to, čo sme už toľko ráz a tak dôrazne povedali, najmä vo svojej encyklike *Caritate Christi*: "Ako sa môže udržať v platnosti nejaká zmluva alebo akú cenu môže mať dohoda, kde niet nijakej záruky svedomia, kde niet viery v Boha, kde sa stratila Božia bázeň? Keď je tento základný bod zničený, padá každý mravný zákon a potom už niet prostriedku, ktorým by sa dalo zabrániť postupnému, ale neodvratnému rozvratu národov, rodiny, štátu, aj samej ľudskej kultúry."⁴⁶

Zaistenie všeobecného blahobytu

75. Ďalej sa štát má starať o zaistenie takých životných podmienok, bez ktorých by sa nemohol udržať nijaký štát, ani ten najusporiadanejší. Predovšetkým sa má postarať o zamestnanie otcov rodín a mládeže. Aby toto mohli štátne správy dosiahnuť, musia naliehať na zámožných majiteľov, aby v záujme všeobecného blahobytu vzali na seba ťarchy, bez ktorých by sa to neskončilo dobre ani so spoločnosťou, ani so samotnými majiteľmi. No nevyhnutné opatrenia štátu musia byť také, aby doľahli na tých, ktorí oplývajú majetkom a ešte stále ho rozširujú na veľkú škodu bližných.

Štátna správa má byť príkladom

76. Štát vzhľadom na zodpovednosť, ktorú má pred Bohom a spoločnosťou, má byť svojim obozretným a triezvym spravovaním príkladom pre všetkých ostatných. Dnes viac ako kedykoľvek predtým veľmi ťažká svetová kríza vyžaduje, aby tí, čo rozhodujú o obrovských svetových fondoch, ktoré sú ovocím potu a práce miliónov občanov, stále mali pred očami len všeobecný blahobyť a stále sa usilovali o jeho čo najväčší rozkvet. Aj predstavitelia štátu a všetci vyšší a nižší úradníci nech plnia verne a nezištne svoje povinnosti podľa svedomia, berúc si príklad od vynikajúcich ľudí z minulosti aj prítomnosti, ktorí usilovne pracovali a seba samých obetovali pre dobro vlasti. Vo vzájomných stykoch štátov nech sú čo najskôr odstránené umelé prekážky v hospodárskom živote, ktoré vyplývajú z podozrievania a nenávisti; veď predsa všetci tvoria jednu Božiu rodinu.

Cirkev má byť slobodná

77. No zároveň nech predstavitelia štátov ponechajú Cirkvi slobodu, aby mohla plniť Bohom jej zverené poslanie spásy duší a aby už tým mocne prispievala k záchrane národov z krutých utrpení dneška. Dnes sa všade volá po mravných a duchovných silách; a oprávnené, lebo zlo

je predovšetkým - keď ho pozorujeme z hľadiska jeho prvej príčiny - zlom duchovného charakteru. Tou príčinou sú prevrátené názory, z ktorých vyrastajú žalostné a bezbožné bludy komunizmu. Avšak medzi mravnými a náboženskými silami určite vyniká katolícka Cirkev; preto už aj sám blahobyť ľudstva vyžaduje, aby sa jej v činnosti nekládli prekážky.

78. Ak sa koná inak v presvedčení, že sa ten cieľ dosiahne čiste hospodárskymi a politickými prostriedkami, štáty bezpochyby upadajú do nebezpečného bludu. Lebo ak sa náboženstvo odstraňuje zo škôl, z výchovy mládeže, z verejného života, keď sa robí posmech z kňazov a posvätných obradov, či sa tak nepodporuje onen materializmus, z ktorého vyrastá komunizmus? Ani mocenské prostriedky, čo ako dokonale zorganizované, ani pozemské ideály, čo ako veľké a ušľachtilé, nie sú v stave, aby zvládli hnutie, ktorého koreňom je práve preceňovanie pozemských dobier.

79. Dúfame však, že tí, ktorí majú v rukách osudy národov, keby čo len trochu vycítili veľkosť nebezpečenstva, ktoré dnes ohrozuje všetky národy, budú stále viac cítiť povinnosť nerobiť Cirkvi prekážky, keď koná svoju úlohu; a to tým viac, že plniac ju - hoci jej vlastnou úlohou je pomôcť človekovi získať večné šťastie - súčasne sa stará aj o pozemský blahobyť a o jeho rozkvet.

Povzbudenie pre blúdiacich

80. Nemôžeme však ukončiť tento okružný list bez toho, aby sme nepovzbudili aj tých našich synov, ktorí už sú zasiahnutí, alebo čiastočne zasiahnutí zlom komunizmu. Úpenlivo ich žiadame, aby počúvali hlas Otca, ktorý ich miluje; a vrúcne prosíme Pána, aby ich osvietil, aby ich odviezol od nesprávnej cesty, ktorá ich prudko strháva do poľutovaniahodnej skazy, a aby aj oni poznali, že jediným záchrancom je Ježiš Kristus, náš Pán: "Lebo niet pod nebom iného mena, daného ľuďom, v ktorom by sme mali byť spasení."⁴⁷

Záver

Svätý Jozef - vzor a ochranca

81. A nakoniec, aby sme urýchlili "Kristov mier v Kristovom kráľovstve",⁴⁸ po ktorom všetci tak túžia, staviame Katolícku akciu Cirkvi proti svetovému bezbožnému komunizmu pod ochranu svätého Jozefa, mocného patróna katolíckej Cirkvi. Veď on patril k robotníckej triede a skusoval ťarchu chudoby za seba aj za Svätú rodinu, ktorej bol rozvážnou a starostlivou hlavou, jemu bolo zverené božské Dieťa, keď Herodes vyslal proti nemu svojich vrahov. Najvernejším plnením každodenných povinností dal príklad všetkým, ktorí musia zarábať na chlieb prácou vlastných rúk a vyslúžil si prívlastok spravodlivý, súc živým príkladom onej kresťanskej spravodlivosti, ktorá má ovládať sociálny život.

82. My teda, pozerajúc k výšinám očami viery, vidíme nové nebesia a novú zem, o ktorej hovorí náš prvý predchodca svätý Peter.⁴⁹

A zatiaľ čo sľuby falšných prorokov na tejto pomínuteľnej zemi hasnú v krvi a v slzách, z neba akoby k nám zaznievalo úbežné apokalyptické proroctvo Spasiteľa sveta: "Hľa, všetko robím nové."⁵⁰

Neostáva nám, ctihodní bratia, iné, len aby sme pozdvihli svoje otcovské ruky a vyprosili apoštolské požehnanie pre vás, pre vašich kňazov a ľud, pre celú veľkú katolícku rodinu.

Dané v Ríme u Svätého Petra dňa 19. marca 1937, na sviatok svätého Jozefa, ochranca všeobecnej Cirkvi, v šestnástom roku nášho pontifikátu.

Pius XI.

POZNÁMKY

- 1 Pius IX., encyklika Qui pluribus z 9. novembra 1846; porov. Syllabus § IV.: ASS, III, s. 170.
- 2 Lev XIII., encyklika Quod apostolici muneris z 28. decembra 1878: Acta Leonis, XIII, 1, s. 170-183.
- 3 18. decembra 1924: AAS, XVI (1924), s. 494-495.
- 4 8. mája 1928: AAS, XX (1928), s. 165-178.
- 5 15. mája 1931: AAS, XXIII (1931), s. 177-228.
- 6 3. mája 1932: AAS, XXIV (1932), s. 177-194.
- 7 29. septembra 1932: AAS, XXIV (1932), s. 321-332.
- 8 3. júna 1933: AAS, XXV (1933), s. 261-274.
- 9 Porov. 2Sol 2,4.
- 10 Pius XI., encyklika Divini illius Magistri z 31. decembra 1929: AAS, XXII (1930), s. 49-86.
- 11 Pius XI., encyklika Casti connubii z 31. decembra 1930: AAS, XXII (1930), s. 539-592.
- 12 1Kor 3,22-23.
- 13 Lev XIII., encyklika Rerum novarum z 15. mája 1891: Acta Leonis, XIII, XI, s. 97-144.
- 14 Pius XI., encyklika Quadragesimo anno z 15. mája 1931 AAS, XXIII (1931), s. 177-228.
- 15 Lev XIII., encyklika Diuturnum illud z 29. júna 1881: Acta Leonis, XIII, II, s. 269-287.
- 16 Lev XIII., encyklika Immortale Dei z 1. novembra 1885: Acta Leonis, XIII, V, s. 118-150.
- 17 Lk 2,14.
- 18 Mt 6,33.
- 19 Mt 13,55; Mk 6,3.
- 20 M. T. Cicero, De officiis, I, 42.
- 21 Jak 1,22.
- 22 Jak 1,17.
- 23 Pius XI., motu proprio In multis solaciis z 28. októbra 1936: AAS, XXVIII (1936), s. 421-424.
- 24 Jn 4,23.
- 25 Mt 5,3.
- 26 Hebr 13,14.
- 27 Lk 11,41.
- 28 Jak 5,1-3.
- 29 Mt 5,3.
- 30 Jak 5,7-8.
- 31 Lk 6,20.
- 32 1Kor 13,4.
- 33 Mt 25,34-40.
- 34 Mt 25,41-45.
- 35 Jn 13,34.
- 36 Rim 13,8-9.
- 37 Pius XI. encyklika Quadragesimo anno z 15. mája 1931: AAS, XXIII (1931), s. 202.
- 38 Ž 127,1.
- 39 Mt 17,20.
- 40 1Jn 5,4.
- 41 Pius XI., encyklika Ad catholici sacerdotii z 20. decembra 1935: AAS, XXVIII (1936), s. 5-53.
- 42 Mt 8,20.
- 43 1Kor 13,1.
- 44 12. mája 1936: AAS, XXIX (1987), s. 139-144.
- 45 Pius XI., encyklika Caritate Christi z 3. mája 1932: AAS, XXIV (1932), s. 184.
- 46 Encyklika Caritate Christi z 3. mája 1932: AAS, XXIV (1932), s. 190.
- 47 Sk 4,12.
- 48 Porov. Pius XI., encyklika Ubi arcano z 23. decembra 1922: AAS, XIV (1922), s. 691.
- 49 2Pt 3,13; Iz 65,17; Zjv 21,1.
- 50 Zjv 21,5.